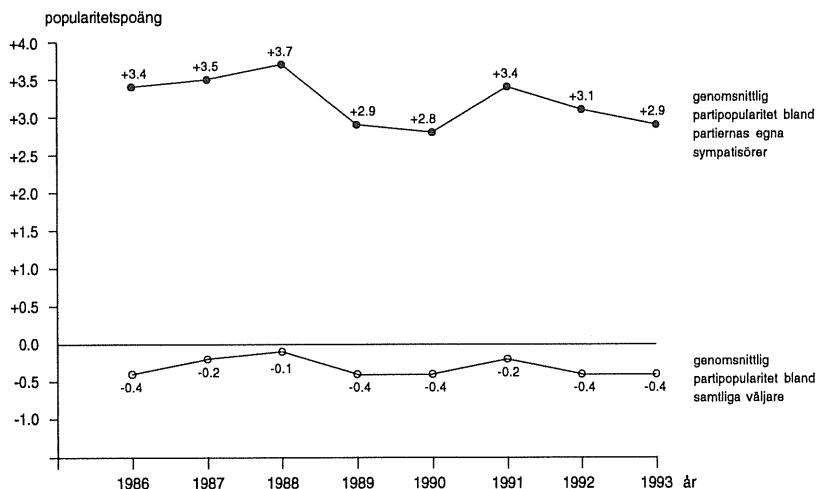

Partierna tycker vi bäst om i valtider

SÖREN HOLMBERG

Partierna är populärast under valår. SOM-undersökningarna visar på en tydlig elektoral cykel när det gäller partiernas popularitet bland väljarna. Partierna uppskattas mer under valår än under mellanvalsperioderna. Resultatet är en viss tröst för hårt utsatta partipolitiker. Partierna uppskattas mest valår när de möter väljarna och driver valkampanjer. Det kunde varit tvärtom. Partierna kunde ha rönt minst uppskattning när de exponeras som mest inför väljarna; men så är det alltså inte.

Figur 1 Partierna är populärast valår - genomsnittliga popularitetspoäng för sju partier på en skala från -5 till +5 bland samtliga väljare och egna sympatisörer

Kommentar: Se under tabell 1 för en förklaring av beräkningsmetoden.

Resultaten i figur 1 och tabell 1 visar tydligt att väljarna i genomsnitt både gillar sitt eget parti, och partierna överlag, bättre under valår (1988 och 1991) än under mellanvalsperioderna. Om vi ser på resultaten parti för parti blir bilden inte lika entydig. Men när det gäller väljarnas uppskattning av det egna partiet (som är det mest relevanta i sammanhanget) finns det ett tydligt säsongsmonster. Popularitetspoängen tenderar att vara högre valår än åren före och efter ett val.

Tabell 1 Partiernas popularitet bland samtliga svarspersoner och bland de egna sympatisörerna i SOM-undersökningarna 1986-1993 (medeltal)

Partiernas popularitet bland samtliga personer

parti	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993
v	-1.7	-1.7	-1.2	-1.1	-1.1	-1.3	-1.3	-1.4
s	+1.0	+1.1	+0.9	+0.2	-0.4	+0.3	+0.8	+0.9
c	-0.1	+0.1	+0.5	+0.0	+0.0	+0.2	-0.2	-0.1
fp	+0.3	+0.8	+0.1	+0.2	+0.2	-0.0	-0.3	-0.2
m	-0.7	-0.7	-0.1	-0.6	-0.2	-0.2	-0.7	-0.8
kds	-1.8	-1.5	-0.8	-1.1	-0.7	-0.0	-0.9	-0.9
mp	+0.1	+0.6	+0.1	-0.4	-0.8	-0.4	-0.3	-0.3
nyd	-	-	-	-	-	-1.2	-1.0	-2.0
genomsnitt för sju partier	-0.4	-0.2	-0.1	-0.4	-0.4	-0.2	-0.4	-0.4

Popularitet bland egna sympatisörer

parti	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993
v	+3.8	+3.0	+3.6	+2.8	+2.6	+3.0	+3.2	+2.6
s	+3.5	+3.6	+3.5	+2.8	+2.7	+3.3	+3.1	+3.2
c	+3.4	+3.8	+3.7	+3.0	+2.7	+3.6	+3.0	+2.9
fp	+3.0	+3.0	+3.5	+2.5	+2.4	+2.9	+2.5	+2.4
m	+3.3	+3.6	+3.7	+3.2	+3.1	+3.7	+3.2	+3.3
kds	+3.7	+4.0	+4.1	+3.5	+3.0	+3.6	+3.5	+3.2
mp	+3.3	+3.2	+3.6	+2.7	+3.1	+3.7	+3.1	+2.9
nyd	-	-	-	-	-	+3.1	+3.0	+2.6
genomsnitt för sju partier	+3.4	+3.5	+3.7	+2.9	+2.8	+3.4	+3.1	+2.9

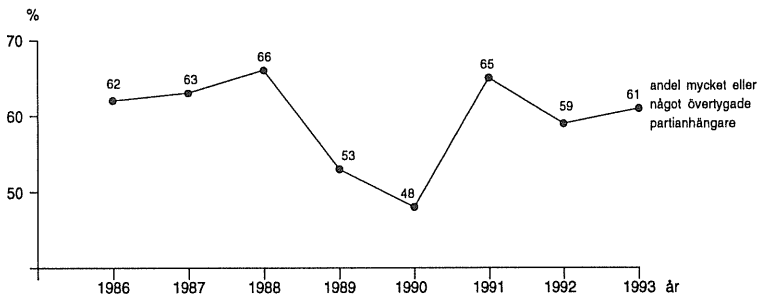
Kommentar: Resultaten är medeltal på en gillar-ogillarskala som går från +5 till -5. Väljarnas partisympatier har mätts med en fråga om bästa parti. Genomsnittssiffrorna är beräknade för sju partier (exklusive nyd). Om vi tar med nyd blir resultaten följande: Bland samtliga personer (övre tabellen) 1991 -0.3, 1992 -0.5 och 1993 -0.6; bland egna sympatisörer (nedre tabellen) 1991 3.4, 1992 3.1 och 1993 2.9.

Resultatserien för moderata sympatisörers bedömning av moderaterna utgör en bra illustration. På en skala från -5 (ogillar) till +5 (gillar) har moderata partisympatisörer uttryckt sin uppskattning av moderata parti enligt följande medeltal: 1986 +3.3, 1987 +3.6, 1988 +3.7 (valår), 1989 +3.2, 1990 +3.1, 1991 +3.7 (valår), 1992 +3.2 och 1993 +3.3. Valåren 1988 och 1991 uppvisar de högsta uppskattningssiffrorna. Under mellanvalsperioderna är moderaterna något mindre populära bland de egna.

Samma valårsmönster går igen om vi ser på väljarnas grad av partiidentifikation; det vill säga när det gäller i vilken utsträckning som väljarna känner sig som övertygade anhängare av något parti. Resultaten i figur 2 visar andelen svarspersoner i SOM-studierna 1986-1993 som uppgav att de var övertygade anhängare av något parti (mycket eller något övertygade).

Figur 2 Partiernas grepp förstärks under valår

Fråga: "Anser Du Dig vara en övertygad anhängare av detta parti" (ställd efter en fråga om bästa parti) med svarsalternativen: "ja, mycket övertygad; ja, något övertygad; nej".

Kommentar: Samtliga svarspersoner ingår i procentbasen för SOM-studierna 1986-91. För undersökningarna 1992 och 1993 har personer mellan 76-80 uteslutits.

Andelen övertygade partianhängare var högre valåren 1988 (66 procent) och 1991 (65 procent) än under mellanvalsperioderna. Skillnaden i andelen övertygade partianhängare är också relativt stor mellan valår och icke-valår, 5-15 procentenheter. Förekomsten av en elektoral cykel när det gäller graden av partiidentifikation är mer anmärkningsvärd än när det gäller partiernas popularitet.

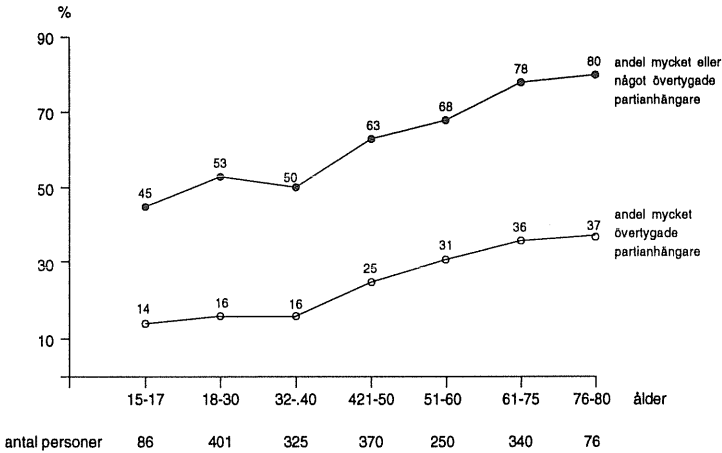
Den ursprungligen amerikanska teorin om partiidentifikation utgick ifrån att identifikationen var mycket stabil och trögrörlig (Campbell m fl 1960). Partiidentifikation och grad av partianhängarskap var inte någonting som skulle variera med kortsiktiga opinionsvindar. Senare forskning, både i Europa och i USA, har dock visat att väljarnas partiidentifikation inte är något livslångt äktenskap (Budge, Crewe, and Farlie 1976, Shively 1980, Converse and Pierce 1992, Holmberg 1992a). Väljarnas känslomässiga bindningar till sina partier är sega, men inte så sega som Angus Campbell och Warren Miller föreställde sig när de formulerade sin teori på 1950-talet.

Sett i ljuset av senare forskning kring partiidentifikation är alltså våra resultat ingen större överraskning. Politiska händelser och valkampanjer påverkar inte bara väljares åsikter och ytligare sympatier. De har också en inverkan på människors mer grundläggande attityder, som t ex på graden av partiidentifikation. Ur demokratisk synvinkel är resultatet positivt. Det visar att valrörelser och det politiska samtalet spelar en roll; att även djupt rotade inställningar kan ändras och bli ifrågasatta.

Väljarnas grad av partiidentifikation har alltid haft ett mycket klart samband med ålder. Äldre människor identifierar sig starkare med sina partier än yngre. Sambandet återfinns också mycket tydligt i SOM-materialet.

Bland de äldsta väljarna uppger cirka 80 procent att de är övertygade anhängare av sina partier. Motsvarande andel är cirka 50 procent bland människor i yngre medelåldern och 45 procent bland ungdomar mellan 15-17 år. Åldersskillnaderna blir ännu tydligare om vi ser på andelen väljare som anger att de är mycket övertygade anhängare av sina partier. Bland de äldsta väljarna är den andelen 36/37 procent, att jämföra med 16 procent bland människor i yngre medelåldern och 14 procent bland ungdomar i åldern 15-17 år.

Den ursprungliga tolkningen av det klara sambandet mellan ålder och grad av partiidentifikation var att det avspeglade en livscykelprocess (Converse 1976). Människor anammar en starkare känsla för sitt parti vartefter de blir äldre och röstar på partiet i val efter val. Teorins kärna är inte att kärleken djupnar med åren. Tanken är istället att vanan och det upprepade beteendet fördjupar lojaliteten. Den tilltagande åldern är inte någon orsak.

Figur 3 Ålder och grad av partianhängarskap i SOM-studien 1993

Kommentar: Procentbasen är samtliga svarspersoner i respektive åldersgrupp.

Livscykelteorin är elegant formulerad men samtidigt mycket svår att pröva empiriskt. Den kräver långa tidsserier för att kunna testas. I takt med att sådana tidsserier börjat växa fram inom valforskningen i bl a USA och Sverige har dock tilltron till livscykelmodellen försvagats alltmer (Abrahamson 1983, Holmberg 1992b).

De kohortanalyser (studier av förändringar i olika åldersgrupper över lång tid) som genomförts visar inte på att väljarnas grad av partiidentifikation ökar med åldern (antalet val personen deltagit i) som livscykelteorin förutsäger. Resultaten visar istället att graden av partianhängarskap oftast varit stabil över tid inom de olika ålderskohorterna, vilket skulle tyda på att en generationsmodell snarare än en livscykelmodell ger den bästa bilden av hur styrkan i partiidentifikationen förändras.

Generationsmodellen utgår ifrån att varje generation i unga år präglas av sin tids attityder och förhållningssätt och att mycket lite förändras därefter. Människor behåller den grad av partiidentifikation de förvärvat i ungdomen. Grad av partiidentifikation är i dag högre bland äldre

svenskar därför att de växte upp i ett samhälle med starkare ställning för partierna och kanske också en större respekt för politiker.

Livscykel- och generationsmodellerna gäller för långsiktiga och långsamma förändringsförlopp. Gemensamt för dem båda är också att de inte tillskriver politiska faktorer någon större förklaringskraft. Det talas visserligen om den politiska tidsandan i generationsmodellen och om repetitivt valbeteende i livscykelmodellen, men i huvudsak är det socialpsykologiska förklaringsfaktorer som sätts i centrum i båda modellerna.

Det känns allt för snävt. Om det kan visas att graden av partiidentifikation kortsiktigt påverkas av politiska faktorer, som t ex av valkampanjer, vore det väl underligt om den inte också långsiktigt påverkades av politiska omständigheter. Livscykel- och generationsmodellerna behöver byggas ut med politiska förklaringsfaktorer.

Det känns som att sparka in en vidöppen dörr, men det behöver slås fast – framförallt för sociologiskt och psykologiskt inriktade opinionsforskare: Partier och partiidentifikation handlar om politik och kan inte analyseras i ett politiskt tomrum. Politiska förklaringsfaktorer måste inkluderas. Väljare må präglas i ungdomen och påverkas av vanans makt, men de har också politiska åsikter och gör bedömningar av partier och politiker. Väljarnas känslomässiga bindning till partierna – hur den uppstår och förändras – kan inte förstås och analyseras om man bortser från politiska faktorer.

Sanningen i den självklarheten framstår som extra tydlig i dagens svenska situation med mycket lätrörliga och skeptiska väljare. Höstens valrörelse kommer att spela en roll. Om mönstret från tidigare val håller i sig skall andelen övertygade partianhängare öka jämfört med 1992 och 1993. Det är upp till partierna (och massmedierna) att se till att den profetian slår in.

Referenser

- Abrahamson, P. (1983). *Political Attitudes in America. Formation and Change*. San Francisco: W.H. Freeman
- Budge, I., Crewe, I., and Farlie, D. eds. (1976). *Party Identification and Beyond*. London: John Wiley & Sons
- Campbell, A. et al. (1960). *The American Voter*. New York: Wiley
- Converse, P. (1976). *The Dynamics of Party Support. Cohort-Analyzing Party Identification*. Beverly Hills: Sage
- Converse, P. and Pierce, R. (1992). Partisanship and Party System. *Political Behavior*. Sept. 1992
- Holmberg, S. (1992a). *Party Identification Compared across the Atlantic*. Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet
- Holmberg, S. (1992b). The Undermining of Stable Party System. In Gundelach, P. and Siune, K. eds. *From Voters to Participants. Essays in Honour of Ole Borre*. Aarhus: Politica
- Shively, P (1980). The Nature of Party Identification. A Review of Recent Developments. In Pierce, J. and Sullivan, J. eds. *The Electorate Reconsidered*. Beverly Hills: Sage